

8.6.2006

3115/4/04

Beslutsfattare: Biträdande justitieombudsman Jukka Lindstedt

Föredragande: Justitieombudsmannasekreterare Mikko Sarja

MOTIVERING AV ETT BESLUT OM ATT AVSLUTA FÖRUNDERSÖKNING SAMT DRÖJSMÅL MED BEHANDLINGEN AV ETT ÄRENDE

1

KLAGOMÅL

Klaganden kritiserar i sitt brev som inkom 17.11.2004 kommissarien vid Ålands polismyndighet för att han 3.5.2004 beslutade avsluta en förundersökning på den grunden att inget brott hade begåtts. I sitt klagomål nämner klaganden dessutom att undersökningen dragit ut på tiden.

- - -

3

AVGÖRANDE

Jag anser att kommissarien handlade i strid med grundlagens 21 § då han inte på något sätt motiverade sitt beslut att avsluta förundersökningen. Vidare anser jag att undersökningen i strid med förundersökningslagens 6 § inte gjordes utan dröjsmål.

Som motivering till mitt avgörande anför jag följande.

3.1

Motivering av beslut

I förundersökningslagen finns ingen uttrycklig bestämmelse om motivering av beslut om att avsluta förundersökning. En parts rätt att få ett motiverat beslut i sitt ärende kan emellertid i sista hand härledas från vad som i grundlagens 21 § föreskrivs om rättsskydd, dvs. rätten att få motiverade beslut.

Enligt förundersökningslagens 43 § 2 mom. avslutas förundersökningen utan att saken överlämnas till åklagaren för prövning, om det vid undersökningen har framgått att något brott inte har begåtts. En förutsättning för beslutet är att ärendet vid förundersökningen har utretts så långt som möjligt och att något brott inte har konstaterats. Vid förundersökningen har det t.ex. kunnat konstateras att gärningen inte uppfyller något brottsrekvisit. Ofta kan det redan genom komplettering av målsägandens brottsanmälan med ett förhör konstateras att inget brott begåtts.

Jag konstaterar för det första att också ett beslut om att avsluta förundersökningen på den grunden att inget brott har begåtts i regel skall motiveras i den omfattning som ärendets natur förutsätter. Motiveringen har betydelse bl.a. för att parterna skall kunna bedöma om det finns anledning och förutsättningar att vidta fortsatta åtgärder i ärendet. Motiveringen är viktig också för efterhandstillsynen, eftersom det endast utifrån motiveringen är möjligt att bedöma om en myndighet har överskridit sin prövningsrätt eller inte. Tanken bakom att inte inleda eller slutföra en förundersökning skall enligt min uppfattning framgå av beslutet.

Kommissarien hade efter förhör med målsäganden och de misstänkta avslutat undersökningen av ärendet som gällde falsk angivelse på den grunden att inget brott begåtts. Kommissarien hade emellertid inte på något sätt motiverat sitt beslut trots att han i enlighet med grundlagens 21 § hade varit skyldig att göra detta. Jag anser sålunda att han bröt mot den nämnda bestämmelsen i grundlagen.

Jag meddelar för kännedom kommissarien min uppfattning att hans förfarande var felaktigt. Samtidigt uppmärksammar jag honom på de synpunkter om motiveringens betydelse som jag anför ovan.

3.2

Slutresultatet av beslutet

Enligt förundersökningslagens 2 § skall polisen göra förundersökning när det på grund av anmälan till den eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. Förundersökning får å andra sidan inte göras om det på grund av tillgängliga uppgifter inte finns skäl att misstänka brott. I motiveringen till förundersökningslagen (RP 14/1985 s. 16) beskrivs tröskeln "skäl att misstänka" så att det finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts då en omdömesgill person på basis av sina iakttagelser kommer fram till ett sådant resultat.

Lagens ordalydelse ger den myndighet som beslutar om förundersökningen en viss prövningsrätt. Enbart en brottsanmälan till polisen leder inte automatiskt till förundersökning eller till att en redan inledd förundersökning slutförs eller överlämnas till åklagaren för åtalsprövning. En part kan inte heller bestämma vilka undersökningsåtgärder polisen skall vidta eller hur polisen skall inrikta sin undersökning. I ett ärende kan hållas förberedande samtal och göras andra preliminära undersökningar för att få tillräcklig information för prövningen av frågan om tröskeln för förundersökning har överskridits.

Av handlingarna kan dras den slutsatsen att en bidragande orsak till klagandens brottsanmälan varit en brottsanmälan mot honom för bl.a. hemfridsbrott. Detta ärende hade efter förundersökning gått vidare till åtalsprövning. Målsägandena har emellertid sedermera bett åklagaren lägga ner ärendet. Också klaganden framställde ett sådant önskemål då han förhördes, varefter behandlingen hade

avslutats med åklagarens beslut 27.3.2001 dnr 00/50. Klaganden gjorde sedermera den brottsanmälan som det här är fråga om mot målsägandena i det tidigare ärendet. Klagandens anmälan har undersökts som falsk angivelse.

I strafflagens 15 kap. 6 § föreskrivs att den som till en förundersöknings- eller annan myndighet eller en domstol lämnar falska uppgifter och därmed orsakar fara för att den angivne på oriktiga grunder anhålls, häktas eller utsätts för något annat tvångsmedel eller åtalas eller döms till straff eller till någon annan straffrättslig påföljd, skall för falsk angivelse dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

I 1 kap. 8 § 1 punkten i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs att om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får allmänna åklagaren besluta om åtalseftergift bl.a. när en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan gärningsmannen och målsäganden. Enligt 12 § 1 mom. i samma kapitel får allmänna åklagaren lägga ned åtalet om det efter att åtal har väckts framkommer omständigheter som skulle ha givit allmänna åklagaren rätt att meddela åtalseftergift. Åklagarens beslut baserades på att målsägandena och klaganden bad att behandlingen av ärendet skulle avslutas, och ett viktigt allmänt intresse krävde inte heller att ärendet behandlades i domstol.

Justitieombudsmannen kan befatta sig med hur en myndighet utövar sin prövningsrätt endast om denna har överskridits eller missbrukats. Vad gäller det materiella slutresultatet av beslutet att avsluta förundersökningen och det sätt på vilket prövningsrätten utövades i sammanhanget konstaterar jag att på grund av avsaknaden av beslutsmotivering är mina möjligheter att bedöma ärendet från denna synpunkt begränsade.

Enligt min åsikt är enbart den omständigheten att prövningen av åtalsärendet avslutas på målsägandens begäran inte ännu ett tillräckligt bevis för att till en myndighet har lämnats falska uppgifter på det sätt som rekvisitet i strafflagens 15 kap. 6 § förutsätter. Av det material som jag haft tillgång till drar jag den slutsatsen att det i ärendet inte finns anledning att misstänka kommissarien för att ha missbrukat sin prövningsrätt vid sin straffrättsliga bedömning av ärendet. Därför tar jag inte upp ärendet till ytterligare prövning.

3.3

Dröjsmålet med behandlingen

Enligt 3 § i polislagen för landskapet Åland skall polisen utföra sina uppgifter på ett så effektivt och ändamålsenligt sätt som möjligt och i den angelägenhetsordning som förhållandena kräver. Enligt förundersökningslagens 6 § skall förundersökning göras utan onödigt dröjsmål.

Jag konstaterar för det första att någon allmän övre tidsgräns inte kan uppställas för förundersökning. Den godtagbara undersökningstiden beror i det enskilda

fallet på ärendets särdrag, t.ex. dess art och omfattning. Vid bedömningen av ärendet skall det också beaktas om det under behandlingen kan påvisas ha förekommit passiva, dvs. objektivt sett händelselösa perioder som kan härledas till en viss myndighet.

Också de resurser som står till buds har naturligtvis betydelse för den tid som förundersökningen tar i anspråk. Det är då skäl att rationellt överväga både inriktningen av polisens resurser och dimensioneringen av åtgärderna. Polisens måste sålunda ställa sina uppgifter i angelägenhetsordning, vilket innebär att förundersökningar som bedöms vara mindre brådskande får vänta på sin tur.

I den juridiska litteraturen har det konstaterats att myndigheterna har rätt att senarelägga uppgifter och uppdrag som med beaktande av deras art och skyddsintresset bör kunna utföras efter viktigare uppgifter. Å andra sidan skall sådana uppgifter prioriteras som är väsentliga med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna samt samhällets helhetsintresse (Helminen-Lehtola-Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005, s. 74–75).

Klaganden gjorde sin brottsanmälan 11.7.2003 och han förhöordes 29.7.2003. De två misstänkta personerna förhöordes 14.4.2004. Kommissarien beslöt avsluta förundersökningen 3.5.2004. Enligt kommissariens utredning kan den mellanliggande tiden inte anses vara särdeles lång med beaktande av ärendets art, tillgången på utredningspersonal och det faktum att polisen skall sätta ärenden i prioritetsordning.

Den sammanlagda behandlingstiden var knappt 10 månader. Det enligt min åsikt mest anmärkningsvärda i ärendet är den paus på 8,5 månader som hölls mellan förhören med målsäganden och de misstänkta. Under den tiden förefaller inga undersökningsåtgärder ha vidtagits. Från rättslig synpunkt kan ärendet inte anses vara särskilt svårt. Med beaktande av ärendets art, de få undersökningsåtgärder som vidtogs (tre förhör på sammanlagt sex sidor) och det knapphändiga undersökningsmaterialet (förundersökningsprotokoll med bilagor 16 sidor, övrigt material sammanlagt 45 sidor) kan behandlingstiden anses ha varit alltför lång.

Eftersom det ärende dnr 2670/2/05 om behandlingstiderna vid Ålands polismyndighet som biträdande justitieombudsmannen tagit upp till behandling på eget initiativ fortfarande är anhängigt, anser jag att det i detta skede inte finns någon anledning att vidta andra åtgärder än att jag för kännedom meddelar Ålands polismyndighet min uppfattning att undersökningen stred mot förundersökningslagens 6 §.

3.4

De övriga frågor som tas upp i klagomålet

Klagandens misstanke om att det föreligger någon form av korruption bakom polisens handlande är så vagt formulerad att en närmare utredning av saken inte är möjlig.

4

ÅTGÄRDER

Jag meddelar för kännedom kommissarien min i avsnitt 3.1 framförda uppfattning om det lagstridiga i hans förfarande. I detta syfte sänder jag honom en kopia av detta mitt beslut. Med anledning av de synpunkter som jag framför i avsnitt 3.1 sänder jag beslutet också till polismästaren på Åland för kännedom.

- - -